

Uzņēmējdarbības vide

Darbaspēks un nodarbinātība

Nodarbinātība

2012. gadā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits Kanādā bija 18 876 100 jeb 66,7 %. Salīdzinājumā ar 2011. gadu pieaugums bija par 176 700 iedzīvotājiem. No tiem savukārt nodarbināti – 17 507 700 jeb 61,8 % (no visiem iedzīvotājiem vecumā virs 15 gadiem) un bez darba – 1 368 400 iedzīvotāju. Lielākā daļa nodarbināto bija pakalpojumu jomā – 77,9 %. Tirdzniecībā nodarbināti bija 15,1 %, ražošanā – 10,2 %, būvniecībā – 7,2 % un lauksaimniecībā strādāja 1,8 % iedzīvotāju.

Kanādas attīstības plānošanas scenārijs paredz, ka līdz 2031. gadam darbaspēks varētu pieaugt robežās no 20.5 % līdz 22.5 % miljoniem iedzīvotāju. Procentuāli nodarbinātībā gan ir paredzēts kritums robežās no 59.7 % līdz 62.6% - līmenī, kāds tas bija pirms 1970. gada.

Bezdarba līmenis Kanādā 2012.gadā bija 7,2%, kas salīdzinājumā ar 2011.gadu bija samazinājies par 0.2 procentpunktiem un salīdzinājumā ar 2009.gadu – par 1.1 procentpunktiem (no 8,3%, kad pēdējo gadu laikā tas bija visaugstākais rādītājs). **Bezdarba līmenis dažādās Kanādas provincēs ir atšķirīgs – vismazākais tas ir Albertā (4,6 %) un Saskačevanā (4,7 %), bet lielākais bezdarbs Kanādā ir Ņūfaundlendā un Labradorā (12,5 %), Prinča Edvarda salā (11,3 %) un Ņūbransvikā (10,2 %).**

Avots: Kanādas statistikas pārvalde – <http://www.statcan.gc.ca>

Darba likumdošana

Nodarbinātība Kanādā ir stingri reglamentēta joma un to regulē gan federālie, gan provinču likumi.

Lielākā daļa darba devēju izmanto attiecīgās provinces likumdošanu, taču attiecībā uz „federālajiem darbiem vai uzņēmumiem” t.i., banku, kuģniecības, dzelzceļa, lidostas, iekšējā transporta, telekomunikāciju, u.c. uzņēmumiem, spēkā ir federālā likumdošana – Kanādas Darba likums.

Galvenā ar nodarbinātību saistītā likumdošana ir: nodarbinātības standartu likumdošana; darba attiecību likumdošana; civiltiesību likumdošana; darba drošības un veselības likumdošana; privātuma likumdošana un nodarbinātības pabalstu, iesk. apdrošināšanu, likumdošana.

Visas jurisdikcijas Kanādā ir ieviesušas likumdošanu, kas regulē minimālos nodarbinātības standartus. Vispārīgi Nodarbinātības standartu likums ir plašs un attiecas uz darba līgumiem. Taču tajā noteiktie minimālie standarti ir obligāti visiem darba devējiem. Tie būtu:

- minimālā alga;
- maksimālais darba stundu skaits;
- virsstundu darbs;
- brīvdienas un atvaļinājums;
- darba attiecību pārtraukšana.

Darba līgumu var noslēgt gan mutiski, gan rakstiski, gan uz noteiktu, gan nenoteiktu laiku.

Standarta darba nedēļas ilgums ir 8 stundas dienā un 40 stundas nedēļā. Minimālais atvaļinājuma periods darbiniekam, kurš nodarbināts saskaņā ar federālo likumdošanu, ir divas nedēļas (ja uzņēmumā ir nostrādāts vismaz viens gads). Pēc 6 nostrādātajiem gadiem pienākas 3 nedēļu atvaļinājums.

Atšķirībā no ASV darba devējiem, Kanādas darba devēji nevar atlaist darbiniekus „pēc vēlēšanās”. Darba devējiem ir jānodrošina paziņojums par atlaišanu, ja vien nav pamatota iemesla atlaist darbinieku bez šāda paziņojuma. Iepriekšpaziņošanas termiņš ir atšķirīgs katrā provincē, bet vispārīgi tas palielinās atkarībā no darbinieka nostrādātā laika uzņēmumā. Piem., Albertas provincē darba ņēmējiem ir tiesības saņemt šādu paziņojumu vismaz vienu nedēļu iepriekš, un ja nostrādātais periods ir 10 gadi un vairāk – pat 8 nedēļas iepriekš.

Minimālās algas likmi saskaņā ar federālo likumdošanu nosaka katra province un teritorija atsevišķi. Taču tiklīdz province vai teritorija palielina savu minimālās algas likmi, tā arī automātiski palielinās federālā minimālās algas likme šai provincei vai teritorijai.

2013.gadā ir noteiktas šādas stundu likmes:

Province	Likme (CAD, stundā)
Alberta	9.75
Britu Kolumbija	10.25
Jaunskotija	10.30
Jukona	10.54
Kvebeka	10.15
Manitoba	10.25
Nunavuta	11.00
Ņūfaundlenda	10.00
Ņūbransvika	10.00
Ontario	10.25
Prinča Edvarda sala	10.00
Saskačevana	10.00
Ziemeļrietumu Teritorijas	10.00

Avoti:

<http://canadaonline.about.com>

Doing Business in Canada -http://www.mccarthy.ca/marcomm/DBIC/downloads/Doing_Business_in_Canada_2013.pdf

<http://www.hrsdc.gc.ca/eng/labour/>

Uzņēmējdarbības veidi

Kanādā liela nozīme ir tam, kurā provincē vai teritorijā tiek reģistrēts uzņēmums, jo tajās ir atšķirīga uzņēmumu reģistrēšanas procedūra un likumdošana. Uzņēmums ir jāreģistrē katrā provincē, kurā tas veiks savu uzņēmējdarbību.

Galvenie uzņēmējdarbības veidi ir:

- **individuālais uzņēmums** (*Sole Proprietorship*)
- **akciju sabiedrība** (*Corporation, Private Corporation, Public Corporation, Federal Corporations*)
- **partnersabiedrība** (*Partnership*)
  - Līgumsabiedrība ar pilnu atbildību (*General Partnership*)
  - Līgumsabiedrība ar ierobežotu atbildību (*Limited Partnership*)
- **kooperatīvi** (*Co-operatives*)

Individuālais uzņēmums (*Sole Proprietorship*)

Individuālais uzņēmums ir vienkāršākais uzņēmējdarbības veids Kanādā, kur uzņēmuma īpašnieks un vadītājs ir viena un tā pati persona, kas arīdzan veic saimniecisko darbību. Par visām uzņēmuma saistībām un riskiem atbild uzņēmuma īpašnieks ar visu savu īpašumu un mantu. Netiek maksāts uzņēmuma ienākuma nodoklis, nodokļus maksā saskaņā ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) progresīvajām likmēm.

Akciju sabiedrība (*Corporation*)

Šis ir populārākais uzņēmējdarbības veids Kanādā. Akciju sabiedrība ir atsevišķa juridiska persona. Akciju sabiedrības priekšrocības ir neierobežots uzņēmuma dzīves laiks, ierobežota atbildība (akcionārai ir atbildīgi tikai sava ieguldījuma ietvaros), nodokļu atvieglojumi, salīdzinoši viegla kapitāla piesaiste u.c. Akcionāru atbildi

Akciju sabiedrības nosaukumā var būt jebkurš no šiem apzīmējumiem - „Limited”, „Ltd.”, „Incorporated”, „Inc.”, „Corporation” vai „Corp.”.

Partnersabiedrība (*Partnership*)

Partnersabiedrība nav atsevišķa juridiska persona, bet to raksturo vienošanās starp divām vai vairāk personām par uzņēmumu un resursu apvienošanu. Lai nerastos domstarpības veicot uzņēmējdarbību, ar advokāta starpniecību tiek noslēgta vienošanās, kura noteikta arī peļņas sadales principi. Šī uzņēmējdarbības veida priekšrocības ir salīdzinoši vieglā uzņēmuma dibināšana un dokumentu noformēšana, zemas izmaksas, nodokļu priekšrocības u.c. Bet trūkumi – neierobežota atbildība, grūtības palielināt kapitālu, piemērota partnera atrašana un konflikti, kādi iespējami starp partneriem u.c.

Līgumsabiedrība ar pilnu atbildību (*General Partnership*)

Sabiedrība ar pilnu atbildību ir "...divu vai vairāku personu apvienība, kuras mērķis ir rīkoties kā līdzīpašniekiem peļņas gūšanas nolūkā..." Līgumsabiedrība ir sabiedrības aktīvu īpašnieks. Visi partneri ir atbildīgi par līgumsabiedrības saistībām ar visu savu mantu.

Līgumsabiedrība ar ierobežotu atbildību (*Limited Partnership*)

Vismaz vienam no līgumsabiedrības ar ierobežotu atbildību partneriem ir ierobežota atbildība un vismaz vienam partnerim neierobežota atbildība attiecībā uz uzņēmuma saistībām. Partneris ar ierobežotu atbildību atbild par līgumsabiedrības saistībām tikai sava ieguldījuma apmērā.

Kooperatīvi (*Co-operatives*)

Kooperatīvs ir uzņēmums vai firma, kas pieder tādu dalībnieku grupai, kuras mērķis ir apmierināt kopējās vajadzības (nodrošināšana ar produktiem vai pakalpojumiem, savu produktu vai pakalpojumu pārdošana utml). Kooperatīva sākumkapitālu veido akcijas, kuras iegādājušās kooperatīva dalībnieki. Kooperatīva darbība ir demokrātiska, kas nozīmē, ka katram dalībniekam ir viena balss. Dalībnieka atbildību ierobežo ieguldījums uzņēmuma pamatkapitālā.

Avoti:

Doing Business in Canada -http://www.mccarthy.ca/marcomm/DBIC/downloads/Doing_Business_in_Canada_2013.pdf

<http://www.canadabusiness.ca>

Nodokļu sistēma

Kanādas Ieņēmumu aģentūra (*Canada Revenue Agency*) ir federālās valdības departaments, kas atbild par nodokļu likumdošanu Kanādā un tās provincēs un teritorijās.

Kanādas svarīgākie nodokļi:

- Iedzīvotāju ienākumu nodoklis / *Income tax*
- Darbinieku apdrošināšanas iemaksas / (EI) *Employment insurance premiums*
- Iemaksas Kanādas pensiju plānā / (CPP) *Canada Pension Plan contribution*
- Provincas tirdzniecības nodoklis / (PST) *Provincial sales taxes*
- Preču un pakalpojumu nodoklis / (GHT/HST) *The goods and services tax*

Uzņēmumu ienākumu nodoklis

2013. gadā federālā uzņēmumu ienākumu nodokļa likme ir 15% no apliekamās uzņēmuma peļņas. Provincēm un teritorijām ir noteikta sava zemākā un augstākā UIN nodokļa likme. Zemākā nodokļu likme ir no 0 – 4,5 % un augstākā nodokļu likme ir no 10%-16%. No 2008. gada 1. janvāra atcelts federālais papildnodoklis.

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis

2013.gadā Federālā iedzīvotāju ienākumu nodokļa likme ir no 15-29%:

Likme	Ienākumi
15%	< 43 361 CAD
22%	43 361 CAD – 87 123 CAD
26%	87 123 CAD – 135 054 CAD
29%	> 135 054 CAD

Kvebekas provincē augstākā likme ir 24,215 %.

Arī provincēs un teritorijās ir noteikta progresīvā UIN likme robežās no 10 – 24 %. Līdz ar to augstākā apvienotā federālā un provinces nodokļa likme var pat pārsniegt 50 %.

Sociālās iemaksas

Iemaksas Kanādas pensiju plānā.

Kanādas pensiju plāns ir apdrošināšanas programma, ko izstrādāja, lai nodrošinātu pensionārus ar ienākumiem. Jebkurai personai, kura strādā Kanādā vai ir pašnodarbinātais vecumā no 18 līdz 70 gadiem, jāveic iemaksas pensiju plānā. Sākot ar 2013.gadu, ja personas ienākumi ir mazāki par 3500 CAD vai lielāki par 51 100 CAD, iemaksas nav jāveic. Iemaksu līmenis ir 4,95% no bruto darba algas nodarbinātajai personai un 9,9% pašnodarbinātajiem.

Darbinieka apdrošināšanas iemaksas

Gads	Maksimālā apdrošināšanas iemaksa	Likme (%)		Maksimālā darba ņēmēja apdrošināšanas gada maksa		Maksimālā darba devēja apdrošināšanas gada maksa	
		federālā	Kvebekas	federālā	Kvebekas	federālā	Kvebekas
2013	47 400 CAD	1,88	1,52	891,12 CAD	720,48 CAD	1 247,57 CAD	1 008,67 CAD

Apdrošināšanas iemaksas jāpārtrauc veikt, ja darba ņēmēja apdrošināšanas iemaksas līdz 2013. gadam sasniedz 47 400 CAD vai apdrošināšanas gada iemaksas sasniedz 891,12 CAD vai 720,48 (Kvebekā).

Pievienotās vērtības nodoklis

Federālais pievienotās vērtības nodoklis jeb Preču un pakalpojumu nodoklis (GST); provinces tirdzniecības nodoklis

Federālais preču un pakalpojumu nodoklis tiek piemērots dažādām precēm un pakalpojumiem. Preču un pakalpojumu nodokļa likme ir 5%.

Provincas tirdzniecības nodokļa likmes ir no 5% līdz 13%. Likmēs, kuras pārsniedz 5% tiek iekļauts federālais preču un pakalpojumu nodoklis, piemēram, ja likme ir 12%, tad 5% ir federālā nodokļu daļa, bet 7% provinces nodokļu daļa.

Avots: Kanādas Ieņēmumu aģentūra www.cra.gc.ca